

VESMIR VU NEMIRU

(Tomislav Ribić: *ODHAJANJA*, Modernist nakladništvo, Varaždin, 2017.)

*Reči povlečeju kak vir. Zviranjek su i konec sega.
("Zapis o zvezdami")*

Plovidba *ribočuvarja, versočuvarja, električnoga Odiseja, vesmirskoga harcera, homo volansa, vodenduha, krotitelja reči* Tomislava Ribića, njegova *odhajanja* od sveta, od nemira, od *lubavi* i hotimično nehотиčna *prihajanja* svetu, nemiru, *lubavi, plahatanja* od *vesmirskoga oreha, praslovanske lipe* do *odhajanja* fiksijskih snovitih, dodirnih, do stapanja s *vesmirom* i osjeća *ves mira* poetsko je traganje i odiseja jedne generacije za smislom i biti, paradoksalni bijeg od svakodnevnog pojedinačnog samoće koja postaje simbolom samoće same (*ležati v ancugu sam na posteli*), bijeg iz nametnute suvremene samoće u samoće birane i sigurne, astronautske, ljubavne, jezične, u motrišta s

kojih sve postaje jasno i jednostavno. *Odhajanje* u pjesmu samu sebi dostatnu, pjesmu koja se otisnula i vesla iz rukavca u rukavac, mijenjajući ritam ovisno o tome što ju čeka, sigurnost, meandar, brzak, pličina ili glibina.

U tom se prostoru sav smisao zbija u zvuk/tišinu i ritam. U pjesmu koja je u svojoj biti *neobavezna*. *Ona nema rezultata. Ispjevana je, ostavi nas hladnima ili pobudi sugestiju, ne pruža uzor za život, (...) Tko bi za svjedoka uzeo neki miris, neko lebdjenje, nešto atmosfersko? Može nas utješiti, ali nam ne može pomoći. Pjesma traje onoliko koliko između pjesnika i trenutka vlada sklad.* (Emil Staiger, *Umijeće tumačenja i drugi ogleđi*).

Ljubitelju poezije nezahvalan je posao interpretacije. On bi želio ostati anoniman čitatelj, daleko od bilo kakva objašnjenja, zatvoren s pjesmom *koja ništa ne dokazuje, koja je plod slučaja*. Interpretacija se prema Staigerovu razmišljanju shvaća *kao dužnost da se mnogostrukost književnoga djela opiše s pogledom na ono neizrecivo i jedinstveno*. Ljubitelj poezije s druge je strane kao interpretator i kritičar u prednosti jer nakon prvotnoga doživljaja i zahliknutosti pjesmama iščitava ih ponovo, pomno, a ponekad, kao ovaj put u *Odhajanjima*, prvotni dojam različitosti ponovljenim se čitanjima otkriva u konačnici kao zaokruženi sustav, ne samo sadržajno-idejno i poetikom, već i u smislu mogućih poveznica s prethodnim poetskim ciklusima. (*Requiem VII, VIII*).

Odhajanja su individualna oda jednoj generaciji, odrasloj na dobrom filmu, elektroničkoj i rock glazbi, idealima djece cvijeća, generaciji koja nije odrasla (a nasreću ni dorasla!) da bilo koga krivi, koja je svjedočila čovjekovu iskoraku u svemirske visine glibine tišine i prva imala čast uživo na starim dalekovidnicama vidjeti sebe samu *zaprtu* u plavozelenoj lopti u okretanju oko sebe i oko Sunca, na *odhajanju* i *znovič prihajanju*, koja je svjedočila napretku

"Odhajanja" – naslovnica zbirke nagrađivanih kajkavskih pjesama T. Ribića

tehnologije, ali nasreću pamti i svijet kojem su ljudi živjeli i bez interneta i bez mobitela. I svojim, između ostaloga i jezičnim, o(p)stankom svjedoči da je takav život doista moguć.

Ne bježi lirski subjekt od današnjega svijeta, i on je samo njegov dio, ne kritizira ga teškim riječima, on ga promatra, secira ga tamo gdje je najtanji, gdje ga boli, a i sebe u njemu na najtanjim mjestima.

Svijet je to u kojem se pobijaju fizikalni zakoni pa *ni već sile teže, levitacije:*

*(...)se oko mene nesreća
črni ajngeli z luke su splovili
misel ljudsku hmorili,
tu ni zraka tu ni moći
tu ni sonca, ni tat tu već ne kroči* ("Lapis infernalis").

Hladna je i pesimistična slika somnanbulne Croatice:

*Ova zemla zove se čkomina
I vidim ju na skolke škoplenu* ("Armagedon")

Svijet je to u kojemu (i stihovima i u njima!) drma črni (*hudi belzebub satanuš maloš*), metaforičko utjelovljenje izokrenute gravitacije, bijeloga praha, alkohola. *Črni hudi nosi pradu*, a sve uz raspojasani tanc coprnica bahornica, i onih iz povijesti i suvremenih.

Iz nekih svevremenskih nemira i rastrganosti u ciklusu *Plava čkomina* otkriva nam se horvacka socijalna stvarnost predočena lajtmotivom *hoste*. Mami nas lirskom poetskom sintagmom u naslovu – koja asocira na domjaničevske arkadijske prostore možda iz nekog genetskog poetskog pamćenja – da bi postala teškom metaforom žmehke hrvacke čkomine (tvardogutec!)

Rušiju fabriku prek štreke

(...)zgubljeni den

Gda bumo ostali brez posla

Pred nami je sam štreka po koji zdavnaj ne pela cug

I plava hosta horvacke čkomine.

Nakon toga *spremrzli muži hodočastiju peronima zaprtih fabrik*, dosta su im i moraju im biti *frtaljica i cigaretlin* – *rieči su hičene vu ve-*

ter, nemamo za plin, prodali bumo hostu – onu pravu.

Logična su odhajanja iz takva svijeta u prostore ves mira, idile:

Idila se otkriva u Schumannovoj glazbi, egzotičnim (mitskim) mirisima cimeta, klinčića, u okusu meda, u zimi u čijoj ogoljelosti i bjelinu mirisi i okusi potvrđuju svoju snagu dalekih svjetova i dijakronijskih i sinkronijskih putovanja. Nije čudno što je to zimsko idila, zov je Winterreise jak, vrijeme je naime stišavanja svega izvan nas i u nama, vrijeme zatvorenosti, zgrčenosti i ograničenosti svijeta, vrijeme kontemplacije kad je čovjek upućen na svoje *ja* bez ikakva vanjskoga uporišta osim bjeline. Priziva se smrznutost da bi se cijenila toplina.

Staiger ističe kako je *suština lirskoga slijevanje objekta sa subjektom* i stoga je *subjektivnost vječna literarna kategorija*. No, isto tako naglašava da ona ne postoji oduvijek, da je moralo proći mnogo vremena dok se lirsko *ja* nije osvijestilo i objašnjava kako je za to zaslužna obredna poezija *kad se sin počeo obraćati sjeni mrtvoga oca prizivajući njegov duh i podnoseći žrtve*. A ljubavna je lirika najsubjektivnija, stoga najprijemčljivija. *Odhajanja* su ljubavna lirika, zapis *verzotoča* koji je svemu usprkos i zbog svega sretan što živi. I što se usudi više nego većina.

Ljubav – prema životu, ženi, jeziku, tradiciji, ističe se motivom *zvijezda/vječnosti* zbog spoznaje osobne kratkotrajnosti, ne plačljive i patetične, naprotiv, spoznaje dokumentarističke, čak i sretne, a osobna interpretacija između stihova dopušata misao: ovdje smo, a moglo se dogoditi i da nismo. I tome svjedočimo jezikom.

I poezija kao svojevrsno *odhajanje* na *odhajanjima* svekolikim istražuje sve što nam se nasljedstvom, povijesnom datošću racionom nudi kao izlaz: no svaki od mogućih putova dobiva drugi smisao od uobičajenog, čak i proturječan svojoj biti. Vidljivo je to u poigravanju biblijskom motivikom: *Slike se zlomiju vu očima i saka/*

Spoveda deset značenji kak deset zapovedi ("Nedela, pondelek")

Nesla si greh na blagoslov

I grančicu imele z injem ("Zimski pejzaž bez tebe")

*Vu ovi igri si smo plen
Zapleteni vu hoste
Tihe, mirne, brezkončne, večne*

*Kaj mirno gutaju pucenj kak da primaju
blagoslov. ("Hosta")*

Vidim joči kaj neseju moju sliku na blagoslov ("Pegaz, neonsko morj")

Krampus postaje Jezuš Superstar
("Verbuvanka")

Hudi presveti oltar liže ("O orsagu, gnezdu kač i železnimi vranami")

Dokidanje interpunkcije omogućuje semantičku višeslojnost nudeći mogući pridjev presveti kao oksimoronski *Hudome* ili pak *oltaru* naglašavajući rušenje svega svetoga.

Ponekad se u samoći apostrofiraju Jezuš nek da *snage, moči: gdi si moj Jezuš se oko mene je nesreća*, više kao formula i slamka mogućega spasa, ali izgovorena retoričkim pitanjem unaprijed svjesna da je Jezuš i sam *pozablen vu nekoj puščavi* na križanju i vjetrometini.

Neki nam se naslovi ulančano otkrivaju smislom, npr. pjesma *Božja gozba* zaokružuje smisao prethodne pjesme *Rieči*.

U plovidbi, veslanju ili smicanju vodama pri *odhajanju* i *prihajanju* vsakojačkemu svetloznaki su autoriteti, izrijekom navedeni – Božica i njezina *Divina*, poetski guru cijele moderne kajgeneracije te Krleža kao najveći. Nije to samo uobičajeni postupak intertekstualnosti, u duhu postmodernizma uz intermedijalnost u *Odhajanjima* najprisutnije, već je to i duboko štovanje autoriteta i sudionika u jedinstvenome fenomenu hrvatske poezije 20. i 21. stoljeća. Ciklus *Planetarijom A. D.* 2010. iskreni je hommage Krleži i *Baladama* ne samo na formalnoj razini, naslovi pjesama, citati, krležijanski leksički korpus, rime, ironija i samoironija, poigravanje klasičnim jezičnim instrumentarijem koji nudi vers *kajkafski*, brojni postupci koje spajaju zvučnost i ideju, ponavljanja, a nadasve bogata metaforika), nego i na idejnoj. Krležina glazba kajkaviana teška sudbinska žveplena *sprepletena je z ritmom* električne gitare i živcom *Ziggy Stardusta* pa i aliteracije za č, i *joči* i *žolč* i *luč iščuč vumiruč* dobivaju novo značenje. A usud

se promijenio nije: *kervavi pir, hudega dar / prave z megle ne nigdar*. ("Vuki"). Samo što su se neke *meGLE* nove *dosmicale*:

Puknula je v polu mina / znamenovanje konca nama sima.

Zanimljivo je i nasljeđivanje onomatopejskih konstrukcija, posebice dojmljivo u *Verbuvanki* pjesmi minisinopsisu za mjuzikl za žabe koje se u žabokrećini trude doći do glasa i požaliti se da bi u zadnjem stihu njihovo regarganje prešlo u kakofoniju jednoličnu i dosadnu (dok se između stihova nijemo smješaju tusti kači i kače).

Poetski je jezik *Odhajanja* u svojoj biti jezik filmski, jezik kadriranja, jezik poetskoga redatelja koji iz svijeta i života bira scenu i šalje ju u vječnost u nekoj boci pod mogućom kamerom čitateljskom (nije li jedna od najljepših definicija književnosti kako je ona *otkrivanje metafora u svakodnevnom životu?*)

Razmišljanje filmskim jezikom, postupak poetskoga kadriranja nije dekor ni puka zasićenost filmskom motivikom na što bi se moglo pomisliti površnim iščitavanjem (*plavi menten, vu kesnom filmu Bogart jemle cigaretu, Fandango, Perdita Durango, Enterprise, Spok, Kirk, planet Vulkan...*). I stihovi su svojevrsni kadrovi: *Prebeg. Kolodvor. Železnica. Parna lokomotiva./ Snemaju film* ("Pentimento").

Suvremeni izraz dorastao iz i do mogućih (su)značenja u skladu je s ostalim poetskim elementima. Razbijaju se sintaktički sklopovi, rečenica je često reducirana, eliptična, nužno zapitana nad jezikom samim. A jezik je ovaj pogodan za natezanje na električnoj gitari, glazba je to jezika, žmehkoga naslijeđenoga i doradenog za potrebe modernoga čovjeka i su(sve) vremenih kušnji. Neke *daline*, čkomine i *meGLE*, fatalizmi i takjekačjeizmi zapisani su nam *kak sagdašnja sapa*.

Jezič je ovaj sposoban evocirati osobni doživljaj *dečeca* šezdeset i neke u Optujskoj u Varaždinu dok čeka sladoledara, urbana je to varaždinska kajkavština mladih koji su svjedočili prvim letovima na Mjesec, moderna kajkavština s neologizmima i metaforikom koja s jedne strane dokida potpunu i jednoznačnu semantiku, a s druge otvara brojne mogućnosti

različitih sugestivnih doživljaja. Neupućenima i nezainteresiranima činit će se taj jezik jezičkom nespretnim, nedosljednim, jer nije usustavljen, nije normiran, nije čak ni vjeran sebi na jednoj razini, ali je takav kakav je, takva mu je sudbina, sam u sebi osjeća svoju logiku, sam se probija kao medij stoljećima i plazi i traži i išče dohaja i odhaja do svojih medija, *zajnih kajkafskih mohikanacof koji ga čuju vu sebi kak mužiku*. Zašto bi inače itko izabrao pjevati na jednom poluizumrlom jeziku nečesto predmetu poruge? Zato što jezik bira čovjeka, jezik se taj u *Insomniji Croatici* nameće kao prirodni. Svekolika javnost voli svoj kaj dok on *popevle o ftičekima i kletima i brajdama*, tada se svima ovija kak bršljan okoli *srčeka i možgani*, premunduri li se u jezik disharmonije prirode *vu nesavršenosti i restrganosti svakodnevice i stoleča se dalje* od 20., u jezik intime lirskoga *ja*, i lirskoga *denes*, postaje predmetom poruge ili ga se ignorira. Stoga je vječna zapitanost *kajkafskoga* poete na kajjeziku o kajjeziku:

Prek ceste/na asfaltu prodavleju Boga./ Hari, hari, krišna, krišna/hari krišna, hari, hari/ sanskrta ne poznam/denes nemrem ni svojega jezika razvuzlati.

I na koncu sakoga *odhajanja* čaka neki *Jezuš vu puščavi*, horvacki *Jezuš*, za saki slučaj. Človek si mantra o *Moby/Harbouru* Čas smo od spužve, čas od zvezd.

Usred svega što pjesnik jest kao dijete svojega vremena i prostora i o čemu pjeva, izraste i pjesma o onome što želi da bi odmah zaključio: *Počelo je kak navek počne ("Vir")* – ujevićevska spoznaja da se najdublje stavri ne dešavaju samo nama, ideja o pobratimstvu lica u svemiru (*ne boj se, nisi sam, i ne gordi se...*)

I tako se poetska zbirka *Odhajanja* kao u kaleidoskopu rascvjetava iz intimnog u opće i obrnuto, od *Winterreise* do *Gazophylaciuma* i *Zapisa i Mertvoga morja*, dok njome žare i pale bahornice, strahi i sončevi soldati, ritam joj daju svaki na svom instrumentu ili bojom i kamenom *Jim, Janis, Jimmy, Pet Sid, Hieronimus Bosh, Gaudi*, dok stihovi teku po potrebi pjesme, od rastrganih do skladnih, čak i soneta, ili pak minipjesama u prozi u ritmu fandanga i kadriranjem kao u *Fandangu* i *Durangu*, ostaje na kraju *Exodus* uz malo tradicije, za svaki slučaj: *Duha po octu kak da zaustavlja cajte pred smerti*, jer *Spod nas vreme čepi kak metafora ("Zapis o kratkemu pobegu")*.

Zadnje odhajanje – *Exodus*: samoća astronauta oslobođenog svakoga balasta: jedino ne jezika. Njega će nositi *kak greh* na blagoslov *vu vesmir*.

(Iz pogovora zbirci)

Valentina Šinjori